

A. Upīts “Sūnu ciema zēni”

Pēc šī stāsta iestudēta teātra izrāde <https://www.youtube.com/watch?v=d4eWwCyUMXs>

Pilna apjoma teksts interneta vietnē <https://www.letonika.lv/literatura/Reader.aspx?r=362&q=vien>

Neskaidriem vārdiem skaidrojumu meklē interneta vietnē <https://tezaurs.lv>

Sūnu ciemā

1. Izlasi stāsta fragmentu!

Sūnu ciems atrodas tik dziļi Lielajā Mežā un tik tālu no citam cilvēku mītnēm, ka tikai visklusākajās mēness naktīs varēja sadzirdēt pirmajos kaimiņos gaili dziedam.

Visā Lielajā Mežā sūnciemiem bija slikta slava. Vispirmā kārtā sūnciemišus turēja par nelabojamiem slinķiem. Ziemu viņi staigāja no vienas būdas uz otru, izmēģinādami, kuram pagājušā vasarā paaugusi labāka tabaka, kuram atkal uz Ziemas svētkiem padevis stiprāks alus.

Labo tabaku pīpēdami un stipro alu nobaudīdami, Sūnciema vīri pārsprida šīs ziemas peļņa iešanu. Jau divdesmit trīs gadus tā lielā peļņa nebija atrodama nekur citur kā Melnajā Mežā. Divdesmit trīs gadus jau Sūnu ciema sievas mēģināja atrunāt vīrus no lielās peļņas, jo pavasarī tā izrādījās tik maza, ka nebija vērts to apēsto cūkas šķiņķu un noplēsto cimdu.

Aiz tās lielās peļņas ziemas darbi mājās palika nedarīti un veicami tikai pavasarī, kad atkal sēja nokavējās. Tikai jurgu miežus, tos Sūnu ciema vīri gan paveica laikā, cits viss gāja pa kaklu pa galvu, šā un tā. Par vēlu iesētās auzas puszaļas nokoda rudens salnas. Rudzus paguva apsēt tikai pirms Mārtiņiem, kad jau sniegs sāka mētāties. Tāda bija tā vīru saimniecība un darbi Sūnu Ciemā.

Bet arī sievu saimniecība negāja daudz labāk. Ziemu, kad vīri aizgāja lielajā peļņa, sievas palika bez īsta darba, dažas arī bez pārtikas. Kamēr vīri prom, Sūnu ciema sievietēm ieviesās sava paraša. Lopus pabarojušas, istabu izslaucījušas un bērnus nopērušas, viņas allaž paķēra adīkli vai kādu šujamo un aizskrēja pie kaimiņiem — uz pieci mazi brītiņi. Bet šie brītiņi dažkārt tā ievilkās, ka plāpas atjēdzās tikai tad, kad govīs kūti sāka maut pēc pusdienas devas. Bērni Sūnu ciemā nekad nav bijuši sevišķā cieņā. Mātes viņus uzlūkoja par liekiem ēdājiem un blēņdariem.

Mēloti bija garie ziemas vakari Sūnu ciemā. Sievas aprunāja pašas cita citu, aprunāja peļņa aizgājušos vīrus, pēla kaimiņienes bērnus un lielīja savus.

Bet Sūnu ciema sievietēm bija arī dažas kopīgas īpašības.

Visas viņas sapņoja daudz un gari. Sapņu stāstīšana un iztulkojumi aizņēma ik vakara prāvu daļu. Un tad viņas bija ļoti ticīgas, šās sūnciemies. Daudzām un dažādām brīnuma lietām ticēja Sūnu ciema sievietes. Mūžam viņas kaut kas apdraudēja no meža, no gaisa, no tumšās paseres rijā, pat no mīļās, zaļās zemes. Ja kāds auša, rītā celdamies, ar kreiso kāju pirmo izkāpa no gultas, tad tas todien bija pazudis cilvēks.

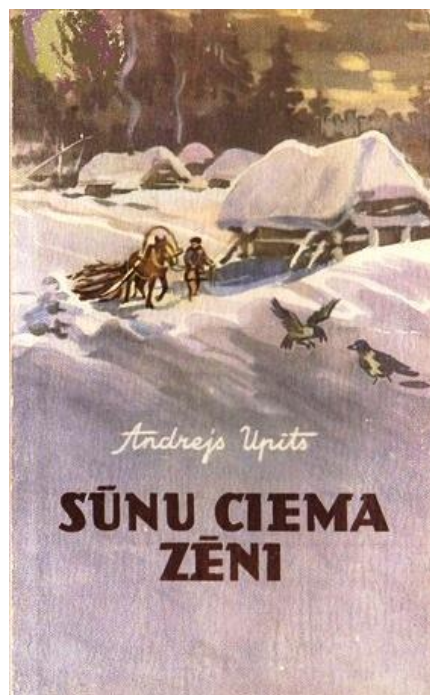
Vecvārdu skaidrojums: pelt – vienam otru apvainot un apmelot

rija – saimniecības celtne labības žāvēšanai, labības kulšanai

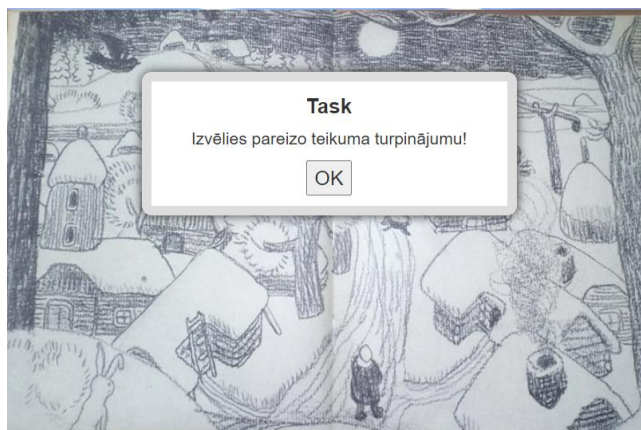
2. *Aizpildi tabulu, raksturojot Sūnu ciema sievas!*

<i>Vīri</i>	<i>Sievas</i>
slikta slava sliņķi ziemā staigāja viens pie otra pīpēja tabaku dzēra alu maza peļņa ziemas darbi mājās palika nedarīti sēja nokavējās viss gāja pa kaklu pa galvu	

3. *Salīdzini vīrus un sievas pēc attieksmes pret darbu!*

1. *Atkārtoto iepriekšējā stundā izlasītā fragmenta saturu:*

Dziļā ziema

2. *Izlasī stāsta fragmentu!*

Tik dziļu un niknu ziemu pat visvecākie sūnciemiēši neatcerējās piedzīvojuši.

Bet divas nedēļas pirms Ziemassvētkiem uznāca sals, pēkšņi, vienā naktī, tūliņ asiem zobiem. Pret vakaru upe mežā vairs nešalca, pārplūdušo pļavu ezerā ledus kā stikls, vārnas metās uz jumta kaut cik atsildīties, kūtī sasala mēsli, ap akām sāka augt ledus pauguri.

Sūnu ciema vīri gaidīja, kamēr laiks atļaidīsies un varēs iet peļņā. Janvāra vidū vienu nakti bija nobiris tāds paplāns sniedziņš. Vīri visu dienu taisījās — trina cirvjus, izvilēja zāģus, pakulu striķiem palāpīja vīzes, pārlūkoja, kas ielikts cibā, kas sasiets paunā.

Janvāra beidzamās dienās sāka snigt. Sniga lēnām, lielām pārslām kā lakatiem. Sievas jau sen bija atmetušas cīņu ar sniegu. Akas tika pieputinātas. Aiz loga tika izkašņāta dobe, lai gaisma vismaz pa abām virsējām rūtīm var ielīst istabā. Un otra, lai durvis var atgrūst vaļā un ar nēšiem uzrāpties kupenā. Pie kūts bedre nolaistīta un visa apsalusi, dažā saimniece vairāk sēdus brauca tur lejā, nekā nokāpa pašas kājām. Mēsli kūtī sasala kā krams, govīs māva līdz melnai tumsai, negribēdamas dzert auksto ūdeni un ēst apledojušos salmus. Aitas augu dienu čupā vien krāvās, cita pie citas sildīdamās, cūkas nogulēja sivēnus, teļi sirga ar caureju, ķēvēm nebija piena, ko kumeļus zīdīt.

Bērni augu dienu tupēja gultā, visādiem lēveriem apkrāvušies, visi sazīlējuši, apmestiem deguniem un lūpām, kāšēja bez aprimas, likās, ka tur sienmali trīs četri cirtēji tēš un tēš. Nelīdzēja vairs ne rāšanās, ne žagari, sievas pašas sāka saprast, ka vienīgā zāle te būtu siltums — bet kur to lai ņem? Malkas grēda, apputināta pati pirmā, gulēja tik dzīji, ka divu vīru spēka vajadzētu, pierokoties tur klāt.

Pie ratiņa tagad vakaros sēdēt nebija iespējams: nosalušiem pirkstiem taču nevarēja iztecināt dziju.

Sievas izsprieda, ka jāuzmeklē čigāni, jāatved lācis, lai apstaiģā un izskauž visu to nelabumu.

Nosprieda, ka jābrauc Ciepslienes Ješkam, jo ciema vecākais ir aizbildnis, Ješka ir prāvākais un dūšīgākais no ciema zēniem.

3. *Lasi tekstu! Ieraksti izlaistos vārdus!*

Sūnciemiešus aukstajā ziemā piemeklēja dažādas likstas:

pieputināja _____,

kūtī _____ sasala,

_____ māva,

cūkas _____ sivēnus,

teļi sirga ar _____,

ķēvēm nebija _____,

bērni _____ gultā.

Sievas netika pēc _____, jo tā bija apputināta.

4. *Tavuprāt, kā sūnciemiešiem vajadzēja tikt galā ar šīm nelaimēm?*

Izlasi vārdu skaidrojumu!

Liksta – nelaime, negadījums

Pakulas – no augu (parasti linu) garajām šķiedrām pirmapstrādē atdalīts īsu šķiedru kopums

Nēši – pār pleciem liekams koka loks, kam abos galos piestiprināta aukla ar kāsi

Krams – ciets, dažādas krāsas oksīdu un hidroksīdu grupas minerāls

Lēveri – skrandas

Sirgt – slimot

Tēš – stipri klepo

Ratiņš – kājminama vērpsšanas ierīce ar samērā lielu ratu

Trīs tāli braucēji

1. Izlasi stāsta fragmentu!

Pirmās piektdienas rīts ausa gluži tāds pats kā visi citi, lai gan Sūnu ciemā bija gaidāmi svarīgi notikumi.

Sūnu ciema sievietēm bija svarīgas rūpes ka, piemēram, Tauķiene, pati bagātākā saimniece pašā ciema augšgalā, bija gan izslaukusi savas sešas govīs, bet septīto, aiz aitu aizgaldas, tajā steigā pavisam aizmirsusi.

Atraitnes Ciepslienes sētsvidus bija vēl vairāk aizputināts kā tiem tur augšā. Paskaties, Sīkuliene arī jau klāt! Vēl tievāka un garāka kā Plauķiene, kūti sabristām koka tupelēm atkluburoja lielā vērpēja **Sīkuliene**:

— Vilks lai parauj visu to jūsu ciemu! Jā — kad man ratiņam kūciņa krīt nost, spoles nobrūk un pavediens dzerkstē vien sitas ...

Tauķienei priekšā pasteidzās **Plauķiene**:

— Manai Mīciņai jau trešo mēnesi niešķis, vakarā nagi ar dvieli jāapsien, pa miegiem visas acis skrāpē laukā.

Kamēr viņa nopūtas, **Tauķiene** tika pie vārda:

— Tās ir tīrās blēņas. Bet man... Ar lopiem pavisam vairs neiet, teļi negrib dzert, govīm siles katru nakti pieskābst.

Pieskrēja **Virpuliene**, iesaukta tā tāpēc, ka vīrs tāds paviegls un pati viegla kā kodeļai. Ar lopiem un vīru viņai nekas, bet toties negals ar tiem četriem puikām — kā tēvs no mājām lauka, tā nekā apvaldāmi.

Sarunas karstumā viņas nemaz nepamanīja, ka Ciepslienes sētsvidum tuvojās vēl divi. Tas bija pats ciema vecākais Buķis ar savu mammu. Abiem kažoki ar uzslietām apkaklēm, pats vēl dzīpariem izadītu jostu ap vidu divām kārtām aptinis, pati trīs vilnas lakatus apsējusies.

Ješka ar Andru taisījās braukt, kad Ješka ierunājās:

— Nevar vis vēl laist. Kad mēs to lāci būsīm noķēruši, viens brauks, otrs turēs, bet kas viņu padzīs?

— Vēl trešais braucējs vajadzīgs, — Andrs paziņoja.

— Bet kas skroderim Bukstiņam vainas? — Ješka iesaucās, un Andrs viņam piebalsoja, acīm redzams abiem tas jau norunāts.

— Netaisiet nu špāsis! — Bukstiņš kāpās atpakaļ. — Kas es par braucēju?

Tā kā viņš bija tuvu ragavām, Ješka tikai drusku piegrūda, skroderis atkrita sēdus uz auzu puspūra. Pats ielēca un nometās uz maisa, muguru pret Andru atspiezdams.

Ješka sarāva grožus. Uzplīkšķināja pātagu. Ķēve tūliņ uzņēma riksi, slieces sāka rūkt pa sērsnu, sniegs zibēja saulē.

Vecvārdu skaidrojums: kūciņa – vērpjamā ratiņa sastāvdaļa

niešķis – kašķis

puspūrs – 25 kg

slieces – viena no (parasti) divām slīdoša

transportlīdzekļa (piemēram, ragavu)

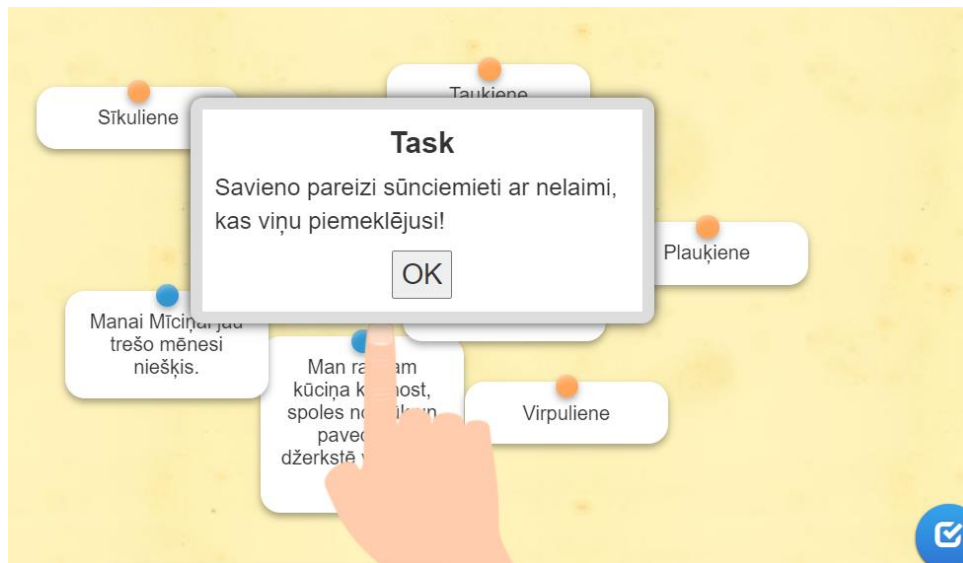
apakšējām, samērā šaurām sastāvdaļām, kas saskaras ar ceļa virsmu.

2. Izraksti tabulā, kādas nelaimes ir piemeklējušas sūnciemiēšus!

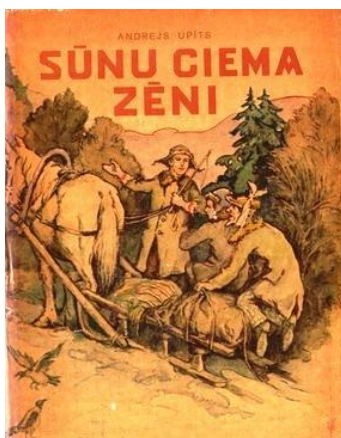
Sūnciemiētes	Nelaime
Sīkuliene	Man ratiņam kuciņa krīt nost, ...
Plauķiene	
Tauķiene	
Virpuliene	

3. Pārbaudi, vai esi pareizi aizpildījis tabulu!

4. Nosauc trīs braucēju vārdus!

Pakaļ lācim brauc _____, _____ un _____.

Uz šī grāmatas izdevuma redzami trīs braucēji, kuri devās pēc laimes lāča.

Baltajās mājās

1. Izlasi fragmentu!

Priekšā vērās neredzēta ainava. Kalnā veda gludi iebraukts, abās malās eglītēm nospraudīts ceļš. Tepat vajag būt kādām mājām, — Ješka teica, — te ir tik līdzens un ciets kā vasaru mūsu pašu ciemā. Bet tad viņi visi trīs reizē ieraudzīja logu spīdam aiz ķēves sāniem. Tas bija plats, spodrs, pavisam neaizsalis logs, katra rūts tik liela kā Sūnu Ciemā visas četras.

— Labvakar, ciemiņi, Baltajās Mājās!

Nekā sevišķa nebija ne šai Saimniecei, ne visai istabai, tomēr tie trīs noņēma cepures, ko sūnciemiēši parasti darīja, tikai baznīcā ieiedami. Viņus nosēdināja uz sola pie siltas krāsns.

Ješka visu laiku skatījās apkārt un nevarēja vien attapties. Istabai sienas gludas un baltas, krāsns gluda un balta, sijas baltas. Sūnu ciemā tur katrā ziņā būtu aizsprausta žagaru bunte bērnu pēršanai, ķimeņu kūlītis vai kāds veselības zāļu kušķis. Visjaukākā tomēr likās priezu dēļu grīda, tikpat spodra kā galds ar putras bļodu un karotēm; Andram visu laiku mute vaļā, acis pievērstas vienai brīnišķīgai vietai pie pretējās sienas. Tur stāvēja pulksteņa skapis. Par pulksteni Sūnu ciemā gan runāja, bet redzēts tur nekad nebij.

Putra bija nepieredzēti balta un salda, it sevišķi, kad pielēja klāt pāra karotes rūgušpiena. Tiklab biezo, kā saldo paraduši ēst no vienas bļodas, sūnciemiēši bija pavisam pārsteigti, kad Saimniece ar apaļu koka kausu ielēja katram savā brūnā māla bļodiņā. Karotes likās kā pirmo reizi darbā ņemtas.

Ejiet nu gulēt! Kamēr Bukstiņš vēl nopulējās ar labnaktīm, Ješka un Andrs iegāja mājas otrā galā. Istabā gar sienu guļasvieta – īkstu auzu salmu klājiens trim ciemiņiem. Trīs palagi, trīs zaļi strīpotas segas, trīs spilveni — zēni tīri nobijās: Sūnu ciemā visi gulēja uz kailām zirnāju cisām.

Bukstiņš nevarēja nogulēt mierā, paslējies apgrābstīja sienu, kur nevarēja sataustīt ne plaisas baļķos, ne sūnas starpā.

No rīta ķēvi sajūdzis, Ješka kautrīgi apvaicājās Saimniekam, vai neesot manīti čigāni ar Laimes Lāci. Tas ilgi noskatījās viņā, laikam pārdomāja vakarvakarā dzirdēto stāstu par Sūnu ciema nedienām un nogrozīja galvu.

— Blēņas un pasakas, dēls, — viņš teica, — ne Lācis, ne citi pesteļi tur nepalīdzēs. Apskaties mūsu mājas — tikai mēs paši un mūsu rokas, cita palīga te nav bijis, bet labi ir, vai ne? Ja nu jūs tomēr gribat meklēt, tad laidiet vien taisni uz Melno muižu.

Vecvārdu skaidrojums: krāsns – slēgta kurināmā ierīce

*cisas – salmi, siens, zirnāji, izžāvētas ūdenszāles, no kurām veido guļasvietu
pestelis – neticama aplamība*

2. Lasi tekstu, izraksti un salīdzini priekšmetu raksturojumu Baltajās mājās un Sūnu ciemā!

<i>Priekšmets</i>	<i>Baltajās mājās</i>	<i>Sūnu ciemā</i>
Ceļš	gludi iebraukts, abās malām nospraudīts ceļš	izskatījās līdzīgs kurmjai alai
Logs		katra rūts tik liela kā Sūnu Ciemā visas četras
Istabas sienas		aizsprausta žagaru bunte bērnu pēršanai, ķimeņu kūlītis
Grīda		—
Putra		nevāra pienā
Karotes, bļodas		ēst no vienas bļodas
Guļasvieta		gulēja uz kailām zirnāju cisām
Siena		plaisas baļķos, sūnas starpā

3. Ko saimnieks saka par dzīvi Baltajās mājās, kā viņi to ir panākuši? Izraksti citātu!

4. Saviem vārdiem pastāsti, kādas ir Baltās mājas! Izmanto augšējo attēlu!

Čigāni

1. *Izlasi stāsta fragmentu!*

Alkšņu smalksnis Melnās Muižas ganībās bija piesniedzis līdz pusei. Pāri tam slejās bērzu un apšu atauga — čigāns gan zina, kur tas labākais aizvējš. Bija jau novakars, pusdzisis ugunskurs dega tumši. Čigāniete sildīja rokas, Čigāns, gar sārtu izlaidies, šļaucīdamies dungoja.

Čigānu puika un skuķis atskrēja aizelsušies, skuķis tikai kulīti vien vēcināja gar sāniem. Puika kļiedza jau pa gabalu:

— Tēta! tur trīs vīri brauc! Viens sēd ragavās, tie divi skrien kājām, viens blakus, viens pakāļ.

— Labvakar, labi ļaudis! — Ješka sveicināja. — Palaiž nu drusku maliņā. Kājas kā mieti, rokas kā pagales, ausis svilst vien.

Ješkam bija nopietna un lietišķa saruna ar lielo Čigānu.

— Pasaki, kur mēs varam atrast Laimes Lāci? — Ješka vaicāja.

Čigāns piemiedza kreiso aci un pacēla labās rokas rādītāja pirkstu:

— Dod sudraba rubli, tad zināsi.

— Rubli! — Ješka uzlēca kājās. — Vai tu mani turi par muļķi? Man ir 10 kapeikas.

— Desmit kapeikas — un vairāk tev nav?

Desmit sudraba kapeikas — ja tad ir, ir, ja ne, atradīsim paši.

Viņš uzspļāva desmitkapeiku gabalam un iebāza bikšu kabatā. — Pirmā rokasnauda, lai iet ar! Lācis sirga un nīka visu rudeni, ne dancotājs vairs, ne ēdājs, ne dzīvotājs, Tikai, kā ziema pusvidū, tā šis pagalam un beigts. Āda pār ilksi izžuva, ka prieks pataustīt. Bet tad atnāk muižkungs ar puisiem: sak, ko tu, Čigān, te izmīdi muižas ganības, bet zirgs apgrauž krūmus! Lāčādu par to skādi, tad tu vari sēdēt, kamēr pureņi sāks plaukt. Sak, āda mums vajadzīga, ko Kungam kājas apsildīt.

— Bet ko tagad lai dara, kad tā Lāča vairs nav?

— Klausies! Lācis bez lāča ādas nav nekas, tad iznāk tā, ka viņš pats nav lācis, bet tā āda. To tu esi nopircis par desmit sudraba kapeikām, tā pieder tev, tikai pašam jāpaņem.

— Bet tad jau man jābrauc uz Muižu! — Ješka

— Uz Melno Muižu, dēls, citādi nekā nevarēs, — Čigāns pamācīja. — Kad vakarā izbrauc, tad rītu var būt tur. Un, kad tur, tad tikai saki: mana manta, dod šurp!

— Aiziet!

Vecvārdu skaidrojums: kapeika – sīknaudas vienība

rokasnauda – naudas summa, ko viena līgumslēdzēja puse izsniedz otrai par noslēgtā līguma pierādījumu, kā arī par tā izpildījuma nodrošinājumu
ilksis – koka kārtis pie ratiem vai ragavām zirga iejūgšanai

2. *Atbilstoši tekstam apvelc pareizo teikuma turpinājumu!*

1. Čigāns zina, kur labākais
 - Sniegs,
 - Aizvējš.
2. Čigāns par “sienāzi ar muti kā laidara vārtiem” nosauc
 - Čigānieti,
 - Ješku.
3. Čigāns, lai pateiktu par Laimes Lāci, prasa sudraba
 - Rubli,
 - Kapeiku.
4. Ješka par 10 sudraba kapeikām nopircis, kas pašam jāpaņem,
 - Lāčādu,
 - Lāci.
5. Pēc lāčādas jābrauc uz
 - Baltajām mājām,
 - Melno muižu.
6. No čigāna nopirkts, tas ir kā no tēva mantots, un, kas mantots, tas pieder
 - Kungam,
 - Pašam.

Lāčāda.

Melnajā muižā

1. Izlasi fragmentu!

Rītausmā Melnā Muiža kā biedēklis rēgojās pret balti apsarmojušo mežu. Piebrauca trīs vīri un apturēja ķēvi. Braucējs izlēca no ragavām un piesita klauvēkli.

— Pirkst vai pārdot?

— Kā iznāk, kā iznāk! — Ješka taurēja. — Vezumā auzu maiss, kabatās naudas kā spaļi — visu varam.

Muižas lielās zāles krāsni sprakšķēja un čulāja zaļi egļu zari, zemē paklāta lāčāda. Zālē ienācis, Slaucītājs sāka laist slotu slaidiem vēzieniem. Aiz vaļējām durvīm atskanēja **Guldītāja** balss.

— Putekļus noslaucīji? — viņš noprasīja. — Pielūko, Kungs nāks gulēt lielajā istabā!

Durvīs parādījās vēl viens Kunga kalps — tas bija **Bīdītājs**.

— Ei, **Slaucītāj!** — tas uzkliedza. — Man te jābīda Kungs gulēt, bet kāpņu galā tāda mēslu kaudze, ka netiek pāri. Ej saslauki! Un lāčādu novico, čigānu smakas lai nav klāt.

Zālē ienākot, **Ģērbējs** žēlojās. — Šorīt četros kungu noģērbu un aizmānīju gulēt. Piecos augšā un jāģērbj atkal ciet. Nu ir seši, viņam gribas sapņot lielo sapni!

Istaba brīdi palika tukša, bet tad, kur radušies, kur ne, pa ārdurvīm iebruka trīs apsarmojuši vīri, protams, tie bija Sūnu Ciema braucēji. Lāčādu uz ozola grīdas ieraudzījis, Ješka tūliņ abām rokām ieklupa pinkainajā vilnā.

— Vai tu traks esi palicis! Tur nāk!

Pirmais ienāca Slaucītājs ar savu amata rīku, aiz tā Muižkungs, kas nostājās pie Kunga krēsla. Ģērbējs un Guldītājs centās atvērt durvis vēl plašāk, bet, tā kā tās jau bija līdz galam vaļā, tad nekas tur neiznāca. Bīdītājs no mugurpuses iebīdīja Kungu, **Barotājs** ar bļodu nāca nopakaļ.

— Cik te ir auksts! — viņš gaudoja. — Cik te ir ciets! Vai tad nemaz vairāk nav segu un spilvenu? Kāpēc jūs negādājat par Kungu? Pavisam švaka dzīve tagad Kungam.

Ģērbējs kutināja Kungam kājapakšas, kamēr Kungs aizmiga. Tad viņš nospļāvās:

— Guli nu, vecais sakārnī! Caurām naktīm cilvēkam te ar tevi jānodīdās. Miegš nāk kā jūra.

Viņš nolikās uz lāčādas, tūliņ sāka krākt tā, ka visa zāle drebēja.

Ješka uz pirkstgaliem izlīda no slēptuves.

— Vai, bet te viens vīrs guļ! — Andrs sauca. — Kā mēs to dabūsim nost?

— Nepļāpā niekus! — Ješka pat ar dūri padraudēja viņam. — žigli katrs aiz sava stūra! Ripojiet viņu nost!

Ģērbējs apmeta trīs kūleņus, noripoja, bet nepamodās. Trīs sūnciemiši, lāčādu līdzī raudami, izmetās pa durvīm laukā. Kungs sagrozījās krēslā un pa miegam novaidējās: — Grūta dzīve ... slihta dzīve Kungam ...

Vārdu skaidrojums: naudas kā spaļi – sarunvaloda — ļoti daudz naudas

sakārnis – nievājoša ekspresīvā nokrāsa, pārnestā nozīmē – ļoti vājš, kaulains cilvēks; arī nepatīkams, nevēlams cilvēks

2. Raksturo dzīvi Melnajā muižā, atbildot uz jautājumiem! Atbilde pilnos teikumos!

Cik kungam ir kalpu?

Kungam ir _____

Kādi ir kalpu vārdi, kā katrs atbilst savam vārdam?

Kāds ir kungs?

Kāpēc, tavuprāt, šo muižu sauc par Melno muižu?

3. Kā sūnciemiši tiek pie lāčādas?

Laires Lācis

1. *Izlasi fragmentu!*

Bet lieta bija tāda, ka aiz Ciepslienes kūtiņas patlaban pieturēja ragavas, no kurām izkāpa Radzienes Andrs, ciema skroderis Bukstiņš un Lācis, kas staigāja uz it kā Ješkas vīzēs ieautām pakaļkājām.

— Andri! — Lācis uzsauca. — Tu apsien man grožu galu ap kaklu un ausi allaž pie purna.

— Rūc stiprāk, lai sāk nākt. Lācis rūca labāk un stiprāk. Tūliņ arī sāka nākt.

Buķiene pirmā virzīja savu maisu tuvāk.

— Man pirmai! Es nevaru gulēt, man no vakariem nenāk miegs.

— Dzirdi, Buķu mamma! Viņš liek tev izkratīt tās auzu pelavas un piebāzt ar svaigiem rudzu salmiem.

Buķiene neapmierināta paķēra savu gultas maisu.

— Tas ir glups Lācis! Labāk nebūtu nākusi...

Buķis tagad uzvēla savu alus baļļu, čukstēdams pavaicāja Andram:

— Ko viņš tev saka? Kāpēc man, kad alus izrūdzis, tad tur žurkas krīt iekšā.

— Tu iejūgsi zirgu ragavās un mēslu gubu ar visām žurkām aizvedīsi uz papuvi, — Andrs norīkoja, ausi Lāča purnam piespiedis.

— Bet es esmu tik resns! — Buķis kunkstēja. — Kā es pielieksos? Kā piemētīšu vezumu?

Plauķiene lācim atsāka veco dziesmu:

— Man nekas, bet manai Mīciņai: trešo ziemu niešķis. Nekur dēties bērns, naktīm nagi ar diviļi jāapsien, citādi visas acis skrāpē laukā.

— Pirts sestdienās vien tur nelīdz. Katru rītu un vakaru vajag. Tu uzsildi ūdeni, divas reizes dienā lai mazgājas, tad būs labi.

Nu smagi uzlīgoja Tauķiene.

Viņa apvaicājās. — Ko viņš saka? Andri, pie manas siles jau ir bijis? — Kas papriekšu nāk, tam papriekšu saka, — Andrs atbildēja. — Stāsti, kas vainas! — Teļi man negrib dzert, govīm siles katru nakti pieskābst.

— Tāpēc, ka tev veselu nedēļu tas pats ūdens. Bet tu ielej katru rītu tīru.

Ne visai apmierināta, Tauķiene atvilkās sāņus.

Sūnciemeši klusi skatījās uz Ciepslienes kūtiņas stūri, aiz kura pazuda Andrs ar nikno Lāci. Pēc brīža parādījās viņš viens pats, bīstamā kustoņa vairs nebija.

— Prom! — viņš ziņoja sapulcei. — Palaidu mežā, viņam tur pašam sava māja, ilgāk negrib palikt.

Vecvārdu skaidrojums: skroderis – drēbnieks; amatnieks, kas šuj virsdrēbes

pelavas – graudu tīrīšanas atkritumproduktu kopums

papuve – neapsēta aramzemes platība, ko veģetācijas periodā apstrādā un kopj, lai sagatavotu to ziemāju vai vasarāju sējai

2. Aizpildi tabulu!

<i>Prasītājs</i>	<i>Nelaipe (jautājums lācim)</i>	<i>Lāča atbilde</i>
Buķiene	Nevar gulēt.	Izkratīt auzu pelavas un piebāzt ar svaigiem rudzu salmiem.
Buķis		
Plauķiene		
Tauķiene		

3. Lasi fragmenta turpinājumu!

— Vīri un sievas, puīši un meitas! — Ješka kļiedza. — Klausieties visi! Laimes Lācis ir prom, bet kas mums par labumu no viņa? Vai sniegs tāpat nelauž juntus, vai kupenas nestāv tāpat un mēslu gubas uz tām? Tas bija gudrs Lācis, jā gan, bet vai mēs jau tāpat nezinājām visu, ko viņš teica? Zinājām, tikai darīt negribējām!

— Melnajā Muižā mēs bijām un redzējām, ka arī bagātam Kungam iet grūti, ja viņu bīda, ģērbj, gulda un baro, bet pats viņš nedara neko. No māņiem, pesteļiem un visādiem laimes nesējiem nav nekā. Laime ir tepat Sūnu ciemā, zem šīm kupenām un mēslu gubām, tikai tās jāattīra nost. To mēs redzējām Baltajās Mājās. Vīri un sievas, jums visiem tur vajadzētu būt, tad jūs zinātu, ko iespēj un kā dzīvo cilvēki, kas paši prot darināt savu laimi — ne čūskas tos var nodzelt, ne sumpurņi noriet.

— Zēni un meitenes! — Ješka sauca, rokām mādams, it kā visus tos gribētu savākt vienā čupā. — Vai tad mēs arī reiz nevaram Sūnu ciemu iztīrīt klaju un spodru? Lai rodas ceļi uz upi, uz mežu pie malkas, uz siena kaudzēm pļavā! Lai saslauku gubas nemētājas pa kājām un vārnas skursteņus nelauž nost! Lai žurkas nekrīt alus kubulos, siles nepieskābst un sivēni neslīkst nost kūts zampā! Lai sausa egļu malka, ko maizi cept un pirti kurināt! Vai mēs to nevaram?

Sūnu ciems savu mūžu tādu jūkli vēl nebija piedzīvojis. Žagata no ozola gala metās prom uz Lielo Mežu, ko spārni nesa, un nedrīkstēja atgriezties vēl ilgas dienas pēc tam.

4. Atbildi uz jautājumiem!

1. Ko Ješka min kā negatīvo piemēru savā uzrunā?

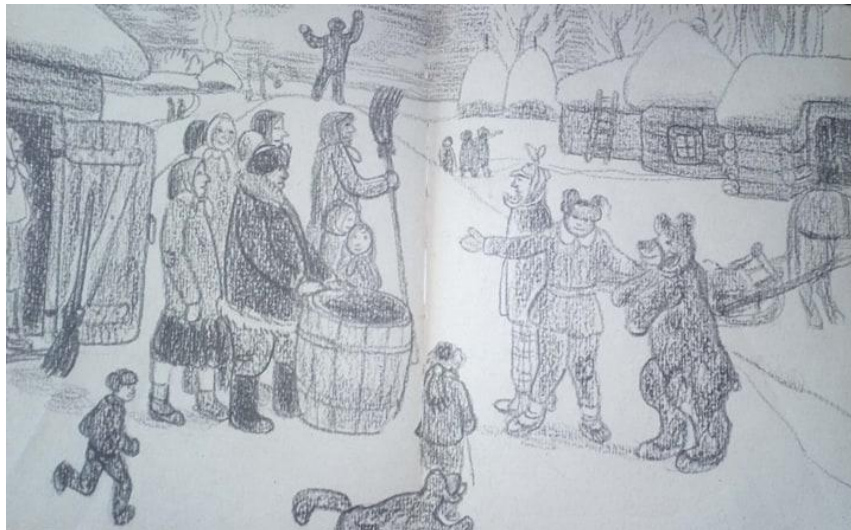
2. Ko Ješka min kā pozitīvo piemēru savā uzrunā?

3. Ko Ješka kā Lācis grib pateikt sūnciemiem?

4. Uz ko aicina Ješka?

5. Kā notikumus Sūnu ciemā var salīdzināt ar mūsdienām?

5. Apraksti vismaz trīs teikumus, kas redzams ilustrācijā!

Atkārtojums par stāsta tēliem.

Atpazīsti stāsta tēlus, risinot krustvārdu mīklu!

